

CONTRIBUȚIA FOSTULUI JUDEȚ FĂGĂRAȘ LA FONDUL JERTFELOR LINIEI DEMARCAȚIONALE (1919)

VASILE MĂRCULEȚ¹
ALEXANDRU BUCUR²

THE CONTRIBUTION OF THE FORMER COUNTRY FAGARAS TO THE BORDER LINE VICTIM'S FUND (1919)

ABSTRACT

At the end of 1918 and the beginning of 1919, Hungary was occupying a series of Romanian territories from the western part of Transylvania that were situated in the border line area. The Romanians that felt under the Hungarian domination were victims to such atrocities that are hard to imagine. As a response to the Hungarian violence, on March 18th 1919, at the initiative of the Reunion of Romanian women from Sibiu was established the Border Line Victim's Fund. Through it the victims of the Hungarian oppressions were about to get help. The former Country Făgăraș donated to the Border Line Victim's Fund a total sum of 13.364 crowns and 95 fillers.

Keywords: Fagaras, Sibiu, Border Line Victim's Fund, the Reunion of Romanian women.

Unirea Transilvaniei cu România, proclamată de marea adunare a națiunii române, desfășurată la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia, a determinat o puternică efervescență națională în rândul tuturor locuitorilor români ai provinciei. Pe plan extern, actul de la Alba Iulia, recunoscut de Puterile Aliate, a fost puternic contestat de statul maghiar, care a recurs inclusiv la folosirea forței armate pentru împiedicarea lui.

Fondul jertfelor liniei demarcaționale: înființare și evoluție. Oprirea ofensivei armatei române, în urma dispozițiilor comandamentului aliat, a încurajat forțele maghiare să reia acțiunile antiromânești, încălcând cu bunăștiință hotărârile internaționale. Profitând de oprirea ofensivei armatei române în Transilvania, forțele armate ale Ungariei au ocupat întinse regiuni din vestul provinciei, situate în zona liniei de demarcație stabilită de Aliați. Scopul acestor acțiuni este clar semnalat de Constantin Kirițescu, care consemna că „*recâștigarea Ardealului este acum obiectivul principal al sforțărilor lor*”³.

¹ Profesor, doctor în istorie, Colegiul Tehnic „Mediensis” – Mediaș;
e-mail: vasilemarculet@gmail.com.

² Doctor în istorie, Sibiu; e-mail: albucur61@gmail.com.

³ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, vol. II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 417.

Regimul de ocupație a avut un pronunțat caracter antiromânesc. El a supus populația românească unor violențe și abuzuri greu de imaginat⁴. Presa românească a vremii, din Transilvania îndeosebi, a semnalat, de altfel, atrocitățile la care au fost supuși locuitorii români, indiferent de statutul lor social⁵.

În aceste momente dificile, solidaritatea românilor de pretutindeni avea să se manifeste cu pregnanță. În sprijinul fraților lor din zona liniei de demarcație, năpăstuiți de ocupații unguri, locuitorii din restul provinciei au venit, atât prin strângerea de fonduri în bani, cât și prin donații de bunuri materiale și de produse alimentare.

Inițiativa colectării de fonduri bănești și de ajutoare materiale în scopul ajutorării românilor din zona liniei de demarcație, supuși represiunilor maghiare, a revenit femeilor române din Sibiu și din împrejurimi. În adunarea *Reuniunii femeilor române din Sibiu*, din 18 martie 1919, acestea au decis înființarea *Fondului jertfelor liniei demarcaționale* sau *liniei de demarcație*. Scopul fondului, care urma să se constituie din „colecte, chete, daruri ori alte ofrande de la locuitorii întregii țări românești, precum și de la oficii publice, bisericești, institute particulare și de umanitate”, era acela de a veni în ajutorul victimelor violențelor maghiare⁶.

Administrarea fondului era încredințată Institutului financiar și de credit (Banca) *Albina* din Sibiu, către care trebuiau trimise „direct toate ofrandele”⁷. Acceptarea de către Banca *Albina* a solicitării adresate în acest sens de Catinca Bârseanu, președinta Reuniunii femeilor române din Sibiu este confirmată de un proces verbal încheiat în ședința VIII din 25 martie 1919, la care au participat factorii de decizie ai instituției: Ilie Beu (președinte), Iosif Lissai (referent), Ion Vătășan (notar), Andrei Bârseanu, Vasile Bologna, Ion I. Lapedatu, Ioan Lupaș, Gavril Precup și Ioan Stroia (membri), și Octavian Russu (juristconsult)⁸. Cu privire la solicitarea făcută de Comitetul Executiv al Reuniunii femeilor române din Sibiu, prin glasul președintei sale, în procesul verbal se precizează: „Doamna Catinca Bârseanu în numele Comitetului Executiv al femeilor române din Sibiu și jur cere ca institutul să primească administrarea fondului de ajutorare a jertfelor sălbăticiilor ungurești săvârșite asupra populațiunei românești dincolo de linia de demarcație și să încredințeze un funcționar, care să prezinte Comitetului Executiv în fiecare săptămână un tablou despre încasări”⁹. Exprimându-și acordul cu privire la solicitarea femeilor din Sibiu și jur, participanții la ședință puneau următoare rezoluție: „Institutul primește administrarea fondului în sensul dispozițiilor fixate de comitetul femeilor române și încredințează cu purtarea socotelilor pe funcționarul Enea Hocman”¹⁰.

⁴ Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919*, București, Editura Enciclopedică, 1994, p. 162-163; C. Kirițescu, *op. cit.*, p. 417.

⁵ *Telegraful Român*, LXVII, nr. 27, 7/20 martie 1919, p. 2; idem, nr. 47/20 mai 1919, p. 2-3.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sibiu, Fond *Albina*, inventar 47, Inventarul registrelor Banca *Albina* Sibiu, 1871-1951, registrul nr. 21, f. 92.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

Distribuirea ajutoarelor colectate în fond urma a se realiza „prin Comitetul Executiv cu ajutorul organelor ce va afla de cuviință”, iar termenul final de încheiere a străngerii contribuțiilor era fixat pentru 1 mai 1919¹¹. Însă, așa cum informațiile o vor arăta, această dată avea să fie prelungită ulterior, fără a mai fi stabilită una finală.

De asemenea, în acțiunea de strângere a colectelor s-au implicat activ patru ziare din Transilvania: *Telegraful Român*, *Patria*, *Renașterea Română* și *Unirea Poporului*. De altfel, din paginile lor dispunem de cele mai consistente informații cu privire la evoluția *Fondului jertfelor liniei demarcaționale*, la modul cum s-a constituit acesta, la valoarea donațiilor, la felul în care au fost folosite acestea și cine au fost beneficiarii lor.

Primul organism care a deschis seria contribuțiilor a fost Corpul Voluntarilor Ardeleni. Membri săi au contribuit cu suma de 10.000 de coroane¹². La 19 martie 1919, în urma unei colecte organizate pe străzile orașului, femeile din Sibiu au strâns suma de 15.947 de coroane¹³. La rândul lor, preoții, întruniți într-un congres în Sibiu, au donat fondului 5.699 de coroane¹⁴. În scurt timp, contribuțiile au început să curgă de pe întreg spațiul locuit de români, astfel că, în conformitate cu cifrele publicate în *Telegraful Român*, nr. 29, din 12/25 martie 1919, în numai câteva zile de la înființare se strânseseră în fond 34.362 de coroane¹⁵.

Au răspuns imediat apelului Reuniunii femeilor române din Sibiu alte asociații ale femeilor, atât din Transilvania, cât și din Vechiul Regat: *Reuniunea femeilor Române Greco-Catolice* din Blaj, care a contribuit cu suma de 6.737 de coroane, *Societatea ortodoxă a femeilor române* din București, care a trimis suma de 3.000 lei, *Reuniunea femeilor române din Brașov*, care a donat 6.573 coroane și 20 filleri, *Reuniunea „Sf. Maria” a femeilor române din Cluj*, *Reuniunea femeilor române din Bistrița*, *Reuniunea femeilor române din Năsăud*, *Reuniunea femeilor din Sângiorgiul de Câmpie*, *Liga drepturilor și datoriilor femeii*.

Parcurserea presei ne arată faptul că strângerea de fonduri pentru victimele atrocităților maghiare de dincolo de linia de demarcație nu s-au oprit la 1 mai 1919, așa cum fusese stabilit inițial, ci a continuat și după această dată, până la sfârșitul lunii iunie. Sumele strânse în fond au cunoscut creșteri continue:

- la 3 aprilie 1919 acestea erau de 35.963 de coroane și 60 de filleri¹⁶;
- la 12 aprilie de 72.098 coroane și 60 de filleri¹⁷;
- la 19 aprilie de 108.794 coroane și 40 de filleri¹⁸;
- la 24 aprilie de 125.556 coroane și 20 de filleri¹⁹;

¹¹ *Telegraful Român*, LXVII, nr. 27, 7/20 martie 1919, p. 2.

¹² *Ibidem*, p. 3; idem, nr. 29, 12/25 martie 1919, p. 3.

¹³ Idem, nr. 29, 12/25 martie 1919, p. 3.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*; *Renașterea Română*, I, nr. 55, 13/26 martie 1919, p. 2; *Patria*, I, nr. 33/25 martie 1919, p. 3.

¹⁶ *Patria*, I, nr. 38/20 martie 1919, p. 3; *Telegraful Român*, LXVII, nr. 33/3 aprilie 1919, p. 3.

¹⁷ Idem, nr. 43/5 aprilie 1919, p. 3; idem, nr. 36/12 aprilie 1919, p. 3.

¹⁸ *Renașterea Română*, I, nr. 73/16 aprilie 1919, p. 2; *Patria*, I, nr. 51/16 aprilie 1919, p. 4; *Telegraful Român*, LXVII, nr. 38/19 aprilie 1919, p. 6.

¹⁹ *Renașterea Română*, I, nr. 77/20 aprilie 1919, p. 2; *Telegraful Român*, LXVII, nr. 39/24 aprilie 1919, p. 3; *Patria*, I, nr. 55/29 aprilie 1919, p. 3.

- la 10 mai de 148.504 coroane și 40 de filleri²⁰;
- la 17 mai de 168.890 coroane și 35 de filleri²¹;
- la 20 mai de 178.408 coroane și 75 de filleri²²;
- la 24 mai de 188.908 coroane și 92 de filleri²³;
- la 31 mai de 198.110 coroane și 42 de filleri²⁴;
- la 7 iunie de 207.922 coroane și 37 de filleri²⁵;
- la 14 iunie de 229.860 coroane și 51 de filleri²⁶;
- la 21 iunie aceasta era de 524.025 coroane și 71 de filleri²⁷;
- la 26 iunie de 534.776 coroane și 60 de filleri²⁸;
- la 28 iunie de 541.476 coroane și 65 de filleri²⁹.

După 28 iunie nu mai dispunem de informații provenite din presă cu privire la noi colecte pentru *Fondul jertfelor liniei demarcaționale*. Asemenea acțiuni au continuat însă. Conform *Raportului general pe anii 1917/18 și 1918/19*, al Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, publicat în 1919, se arată însă că la data prezentării acestuia se strânseseră peste 700.000 coroane³⁰.

Alături de bani, în *Fondul jertfelor liniei de demarcație*, s-au colectat și unele bunuri materiale și produse alimentare. Ziarul *Telegraful Român*, nr. 59, din 26 iunie 1919, spre exemplu, înregistrează faptul că locuitorii din satul Boian, județul Târnava Mică (azi, în județul Sibiu), au mai predat Comitetului Executiv „61 feldere de porumb și diverse albituri”³¹. Întrucât o ferdelă de porumb cântărește 13-14 kg, putem estima că donația locuitorilor din Boian s-a ridicat la circa 800-850 kg.

Contribuția fostului județ Făgăraș. Printre locuitorii care au răspuns apelului Reuniunii femeilor române din Sibiu de a contribui la *Fondul jertfelor liniei demarcaționale* s-au numărat și o serie de locuitori, comunități locale, asociații ale femeilor, instituții religioase, juridice și ale administrației locale din fostul județ Făgăraș. Facem precizarea că avem în vedere structura administrativ-teritorială avută

²⁰ *Renașterea Română*, I, nr. 87/4 mai 1919, p. 2; *Patria*, I, nr. 65/4 mai 1919, p. 2; *Telegraful Român*, LXVII, nr. 44/10 mai 1919, p. 6.

²¹ *Telegraful Român*, LXVII, nr. 46/17 mai 1919, p. 6.

²² *Idem*, nr. 47/20 mai 1919, p. 3.

²³ *Renașterea Română*, I, nr. 95/16 mai 1919, p. 2; *Telegraful Român*, LXVII, nr. 48/24 mai 1919, p. 7.

²⁴ *Telegraful Român*, LXVII, nr. 50/31 mai 1919, p. 6; *Renașterea Română*, I, nr. 106/1 iunie 1919, p. 3; *Patria*, I, nr. 70/13 mai 1919, p. 2.

²⁵ *Renașterea Română*, I, nr. 109/5 iunie 1919, p. 2; *Telegraful Român*, LXVII, nr. 52/7 iunie 1919, p. 6.

²⁶ *Telegraful Român*, LXVII, nr. 54/14 iunie 1919, p. 6; *Renașterea Română*, I, nr. 117/15 iunie 1919, p. 3.

²⁷ *Idem*, nr. 57/21 iunie 1919, p. 6; *idem*, nr. 123/22 iunie 1919, p. 3.

²⁸ *Idem*, nr. 59/26 iunie 1919, p. 6; *idem*, nr. 135/6 iulie 1919, p. 3.

²⁹ *Idem*, nr. 60/28 iunie 1919, p. 7.

³⁰ Catinca A. Bârseanu, V. Bologa, *Raport general pe anii 1917/18 și 1918/19*, în „Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anii 1917/19 și 1918/19”, Sibiu, 1919, p. 15; cf. Valeria Șoroștineanu, *Reuniunea Femeilor Române din Sibiu în anii Primului Război Mondial*, în „Astra Sebesiensis”, 2, 2016, p. 69.

³¹ *Telegraful Român*, nr. 59/26 iunie 1919, p. 6.

de județul Făgăraș în anul 1919, când număra 86 de localități, dintre care 85 rurale și una urbană, respectiv orașul omonim³².

Informațiile referitoare la contribuția fostului județ Făgăraș la *Fondul jertfelor liniei demarcaționale* se regăsesc în trei cotidiane transilvănene, care apăreau în cursul anului 1919, anume *Telegraful Român*, *Patria* și *Renașterea Română*.

Parcurgerea informațiilor din presa amintită ne relevă faptul potrivit căruia contribuția unor particulari la *Fondul jertfelor liniei demarcaționale* s-a ridicat la suma de 6.532 coroane și 80 filleri. Donatorii aceștia au fost:

- Victor Florea, preot în localitatea Iași – 130 coroane³³;
- Elena Mețian și Aurelia Cunțean (sau Cuțean) din Zărnești – 2.807 coroane³⁴;
- Otilia Ianovici și Vioara Dan din Zărnești – 288 coroane³⁵;
- Elena Nistor și Lenița Ianovici din Zărnești – 431 coroane și 40 filleri³⁶;
- Valeria Sporea și Cornelia Nistor din Zărnești – 473 coroane și 60 filleri³⁷;
- o anumită d-nă dr. D. Vasu din Făgăraș – 1.356 coroane³⁸;
- Elena Jiga din Făgăraș – 700 coroane³⁹;
- Ana Borza din localitatea Galați – 102 coroane⁴⁰;
- Valer Comșa din localitatea Copăcel – 244 coroane și 80 filleri⁴¹.

La nivelul fostului județ Făgăraș, informațiile existente ne permit constatarea că o singură asociație de femei a contribuit la *Fondul jertfelor liniei demarcaționale*. Este vorba de *Societatea femeilor române din Feldioara*, care a donat suma de 1.234 coroane și 90 filleri⁴².

Informațiile deținute ne permit constatarea că la *Fondul jertfelor liniei demarcaționale* au contribuit cu diverse sume și 12 comunități rurale ale fostului județ Făgăraș. Acestea au strâns și donat în contul fondului suma de 1.973 coroane și 25 filleri. Comunitățile rurale care au contribuit la strângerea ei au fost:

- comuna Șercaia – 426 coroane și 85 filleri⁴³;
- comuna Perșani – 170 coroane⁴⁴;

³² *Anuarul Statistic al României, 1922/Anuaire Statistique de la Roumanie, 1922*, București 1923, p. 12.

³³ *Patria*, nr. 55/20 aprilie 1919, p. 3; *Renașterea Română*, nr. 77/20 aprilie 1919, p. 5; *Telegraful Român*, LXVII, nr. 39/24 aprilie 1919, p. 3.

³⁴ *Idem*, nr. 65/4 mai 1919, p. 2; *idem*, nr. 87/4 mai 1919, p. 3; *idem*, nr. 44/10 mai 1919, p. 6.

³⁵ *Ibidem; Ibidem; Ibidem*.

³⁶ *Ibidem; Ibidem; Ibidem*.

³⁷ *Ibidem; Ibidem; Ibidem*.

³⁸ *Renașterea Română*, I, nr. 95/16 mai 1919, p. 2; *Telegraful Român*, LXVII, nr. 48/24 mai, p. 7.

³⁹ *Ibidem; Ibidem*.

⁴⁰ *Telegraful Român*, LXVII, nr. 47/20 mai, p. 3.

⁴¹ *Idem*, LXVII, nr. 50/31 mai, p. 6; *Renașterea Română*, I, nr. 106/1 iunie 1919, p. 3.

⁴² *Renașterea Română*, I, nr. 95/16 mai 1919, p. 2; *Telegraful Român*, LXVII, nr. 48/24 mai, p. 7.

⁴³ *Telegraful Român*, LXVII, nr. 60/28 iunie 1919, p. 7.

⁴⁴ *Ibidem*.

- comuna Vlădeni – 131 coroane⁴⁵;
- comuna Șinca Nouă – 161 coroane⁴⁶;
- comuna Șinca Veche – 141 coroane⁴⁷;
- comuna Vad – 52 coroane⁴⁸;
- comuna Ohaba – 164 coroane⁴⁹;
- comuna Mândra – 231 coroane și 20 filleri⁵⁰;
- comuna Toderița – 121 coroane⁵¹;
- comuna Șercăița – 99 coroane⁵²;
- comuna Bucium – 134 coroane⁵³;
- comuna Părău – 142 coroane și 20 filleri⁵⁴.

Alte donații pentru Fondul jertfelor liniei demarcaționale au fost realizate de o serie de instituții ale administrației locale, religioase, judecătorești sau financiare. Acestea au donat în contul fondului suma de 3.788 coroane. Contributorii la această sumă au fost:

- Primăria Ileni – 400 coroane⁵⁵;
- Primăria Râușor – 600 coroane⁵⁶;
- Primăria Făgăraș – 1.647 coroane⁵⁷;
- Judecătoria de Ocol Șercaia – 548 coroane⁵⁸;
- Biserica Hurez – 429 coroane⁵⁹;
- Institutul *Minerva* (Banca rurală) Poiana Mărului – 164 coroane⁶⁰.

În temeiul informațiilor pe care le deținem cu privire la contribuția fostului județ Făgăraș la *Fondul jertfelor liniei demarcaționale*, suntem în măsură să conchidem că aceasta s-a ridicat la suma de 13.364 coroane și 95 filleri. Aceasta a reprezentat peste 1,90% din suma totală colectată.

Concluzii. Finalizarea prezentului demers ne permite formularea câtorva concluzii:

⁴⁵ *Ibidem.*

⁴⁶ *Ibidem.*

⁴⁷ *Ibidem.*

⁴⁸ *Ibidem.*

⁴⁹ *Ibidem.*

⁵⁰ *Ibidem.*

⁵¹ *Ibidem.*

⁵² *Ibidem.*

⁵³ *Ibidem.*

⁵⁴ *Ibidem.*

⁵⁵ *Patria*, I, nr. 70/13 mai 1919, p. 2; *Renașterea Română*, I, nr. 106/5 iunie 1919, p. 2; *Telegraful Român*, LXVII, nr. 52/7 iunie 1919, p. 6.

⁵⁶ *Patria*, I, nr. 70/13 mai 1919, p. 2; *Telegraful Român*, LXVII, nr. 54/14 iunie 1919, p. 6; *Renașterea Română*, I, nr. 117/15 iunie 1919, p. 3.

⁵⁷ *Telegraful Român*, LXVII, nr. 57/21 iunie 1919, p. 6; *Renașterea Română*, I, nr. 123/22 iunie 1919, p. 3.

⁵⁸ *Patria*, I, nr. 70/13 mai 1919, p. 2; *Telegraful Român*, LXVII, nr. 54/14 iunie 1919, p. 6; *Renașterea Română*, I, nr. 117/15 iunie 1919, p. 3.

⁵⁹ *Telegraful Român*, LXVII, nr. 57/21 iunie 1919, p. 6; *Renașterea Română*, I, nr. 123/22 iunie 1919, p. 3.

⁶⁰ *Telegraful Român*, LXVII, nr. 54/14 iunie 1919, p. 6.

1. Pe fondul opririi ofensivei armatei române în Transilvania, forțele militare ale Ungariei au ocupat întinse regiuni din vestul provinciei, situate în zona liniei de demarcație stabilită de Aliați. Regimul de ocupație maghiar a supus populația românească unor violențe și abuzuri greu de imaginat.

2. La 18 martie 1919, din inițiativa *Reuniunii femeilor române din Sibiu* era înființat *Fondul jertfelor liniei demarcaționale*. Scopul acestuia era să vină în sprijinul locuitorilor români căzuți victime ale atrocităților maghiare din zona liniei de demarcație.

3. Apelului adresat de femeile românce din Sibiu de a contribui cu colecte și donații la *Fondul jertfelor liniei demarcaționale* au răspuns, între alții, și unii locuitori, comunități locale, asociații ale femeilor, instituții religioase, juridice, financiare și ale administrației locale din fostul județ Făgăraș.

4. Suma donată de contributorii din fostul județ Făgăraș pentru *Fondul jertfelor liniei demarcaționale* s-a ridicat la 13.364 coroane și 95 filleri. Aceasta a reprezentat peste 1,90% din suma totală colectată.